

ՕՆՓԻՒՌ

ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

Ինչ որ խմբագրութեան եւ Տնօրէնութեան կը վերաբերի պէտք է ուղղել առ ՊԵՏՐՈՍ ԲՈՐԹՈՒՔԱՆԻՆ, Պօլս Մէրձանը Իմամ — Միլ Խան, Թիւ 4 : — Ընդար նամակ կամ ծրար կը մերժուի : Օրագիրն ամեն շաբթու հինգշաբթի օրերը կը հրատարակուի : Վեցամսեայ շրջանին գինը 20 դուրունոյ աճառ Բէճիճէ ԿԱՆԽԻՅ ՎՃարելի, ամեն Թիւէ կրնան ստորագրուիլ : — Ինչ որ երթալիք Օրագրայ ճամբու ծախքը առնողին վրայ է : — Ծանուցման առդը 4 դուրուշ :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻ ԿՐԵՒՈՒՆՎԻՆ . Կ . ՊՕԼԻՍ Օրագրայ գրասենեակը : — Թիֆլիզ Մեծարդոյ Վալքամպր աղա Երեցեան : — Զմիւռնիա Երշտուոյ գրասենեակը : — Թէքրուազ Պ . Թադուր Ֆէտեան : — Կէյվէ, Օրթագիւղ, Ղընձրսոր Պ . Խաչատուր Մանուէլեան : — Տրապիզոն Պ . Խաչատուր Էլմասեան : — Հալէպ, Պ . Յ . Ս . Քիւրքճեանօֆ :

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՌԱՏՈՒԹԻՒՆ

Կամ ազգային վարժարանայ արդի վեճակը :

Իւրարանչիւր Հայ Թէ եւ տարբեր դաշարաններով, անկայն իւր ազգին բարւոյն եւ յառաջագիւտութեանը կը բաղձայ եւ անոր օգտին ու բարւոյն նախանձակնդիր է . բայց կայ կէտ մը դիտելու, որ քիչ ուշադրութեանարժանի չէ :

— Ո՞րն է այդ կէտը :

— Մարկդային ընկերութեան կամ Տաճկաստանի ժողովրդոյ երջանկադոյն ապագան կերպաւորելու խօստացող Թան Ղեճաբէ հաստատութենէն ի վեր՝ յորում Եւրոպական կամ ժամանակին արդիւնքն եղող քաղաքակրթութիւնն ու ազատամտութիւնը տակաւ առ տակաւ մուտը նեւ սկսան Տաճկաստանի մէջ, զոր անձկանօք ողջունեց Հայ հասարակութիւնը մարդկային ընկերութեան նոր միումարւող այս երկու բեւեռականութիւնները, եւ ըստ այնմ ժամանակ նոր ջանք նոր ըստ, եւ իրաւ . վստն զի մեր Ազգին վերջին անկումէն մինչեւ Թան Ղեճաբէ հաստատութեան օրը՝ եւ այն օրէն մինչեւ հիմա եղած ժամանակին միջոցը այնչափ

տարբեր է համեմատութեամբ իրարու, որուն ստուգութեանը համադրելու համար ժամանակի՝ այս միջոցներուն վրայ դիտող աչք մ'ուղղելը կարի բաւական է :

Ժամանակ նոր՝ ըսինք, այն, ըսածնիս ապացոյցի չկարօտիր, քանզի անցելայն անագորութիւնը՝ զոր ահիւ կը յիշենք, կենդանի վկայ է դեռ ըսածնուս ճշմարտութեանը համոզուելու, վկայ՝ սրտամութեանց էջերուն մէջ, վկայ՝ զայն յիշող մտաց մէջ, որով հարկաւ ժամանակ նոր էր . ինչու որ անցելոյն անագորութեան ազդեցութիւնը արդէն տկարացած էր . Զանք նոր ըսինք . եւ այս ալ բնական էր, քանզի հարստահարութենէ, բռնութենէ եւ անիրաւութենէ ճանցրացող եւ ժամանակին բերմամբ ասանցմէ ազատող ժողովուրդ մը՝ որ իր անցեալէն բնաւ օգուտ մը քաղած չէ, վտրտկընթանայ հարկաւ այն ըստատու աստղին ետեւէն, որ իր վերկութեան միակ առաջնորդն է :

Այս նոր ժամանակին եւ նոր ջանք անմիջական արդիւնք եղան վարժարանները, եւ պէտք էր որ ըլլար, վստն զի ազգ

մը դէպ ի քաղաքակրթութիւն առաջնորդող միջոցները վարժարաններն են գլխաւորաբար, որովհետեւ աղայ մը հոն կ'ուսանի թէ ինչ է մարդկութիւնը, ինչ է աշխարհ, ինչ է քաղաքակրթութիւնը, եւայլն, եւայլն:

Գիտենք ուրեմն թէ մեր վարժարանները վարժարանի կոչուելու յատկութիւններն ունին:

Այս կէտը չբացատրած սա կը խօստովանինք որ մեր այս յօդուածը ոմանց ծանր պիտի թուի, սակայն մեր սկզբունքն է անաշուտութեամբ խօսելով ընդհանուրին շահը փնտռել:

Վարժարան կամ դպրոց բառին բնական առմամբը վարժարաններու ոչ նիւթական կազմութիւնները կ'իմացունին, ոչ անոնց մէջ հաւաքուած տղայոց բաղմնութիւնը, եւ ոչ ալ զանոնք զապելու համար գործածուած ահարկութիւնները, այլ վարժարան բառին ֆիզիքական եւ մեքենական նշանակութեամբը այն սկզբունքները կ'իմացունին, որոնք միայն քաղաքակրթութեան բնական շարժառիթներն են: Այս սկզբունքները՝ եթէ ոչ գլխովին, բայց ընդհանրապէս կը պակսին մեր վարժարաններուն մէջ: Վասն զի վարժարանի մը գլխաւոր պէտքերն են՝

Ա. Վարժարանին տարեկան ծախսը հաստատ եկամուտ:

Բ. Ուշիմ եւ գործունեայ հոգաբարձութիւն:

Գ. Բարեկարգ տնօրէնութիւն:

Ասոնք վարժարանաց բարեկարգութեան եւ յարատեւութեան անհրաժեշտ պէտքերն են:

Այս վարժարանաց յառաջադիմութեան միջոցներն են՝

Ա. Ֆիզիքական եւ բարոյական դաստիարակութիւն:

Բ. Դաստիարակութեան միակերպ ընթացք եւ դրութիւն:

Գ. Հմուտ եւ անձնուէր դասատու:

Ասոնք են ահա վարժարանաց պէտքերը՝ յատկութիւնները եւ նշանակութիւնը, որոնցմով վարժարան մը կրնայ վարժարան կոչուիլ եւ արդիւնաւոր ըլլալ:

Կը ցուիմք ըսելու որ մեր աղգին վարժարանները գլխովին զուրկ են այս պահանջումներէն. վասն զի ասոնք ոչ հաստատ եկամուտ ունին, ոչ օրինաւոր հոգաբարձութիւն, ոչ բարեկարգ տնօրէնութիւն, ոչ ֆիզիքական եւ բարոյական դաստիարակութեան հիմնական դրութիւն, ոչ միակերպ ընթացք, եւ որ առաւելն է հմուտ եւ անձնուէր դասատու:

Ուրեմն մինչեւ հիմայ վարժարաններու մէջ աշակերտաց տուած հարցաքննութիւնները վեր ի վերայ են ընդհանրապէս. վասն զի ինչ կայ, որ ինչ բանի քննութիւն տան. քերականութեան, թուաբանութեան, աշխարհագրութեան, դոնէ ասոնք ալ կատարել չեն. վասն զի իրի մը կատարելութիւնը ճանչնալու համար՝ ճանչցողը գոնէ կատարել ըլլած է այն իրը՝ որ ճանչնալու կարող ըլլայ: Բնածնի թէ եւ խիստ է, բայց սա գոնէ ճշմարիտ է որ մեր աղգին դասատուները միաբան չեն տուած դասերնուն մէթոդներնկատմամբ (Իբաց առեալ խիստ սակաւթիւ բացառութիւն մը):

Եթէ այս կէտը բացատրութեան արժանի է, սանկ ըսենք. հայկաբանութեան դասատուները՝ որոնք տղայոց մայրենի լեզուն սորվեցնելու պաշտօնն ունին, դժբաղդաբար խեղճերը տակաւին չեն գիտեր թէ բուն մայրենի լեզուն որ հեղինակութեանց մէջ է, եւ թէ ինչ մէթոտով սորվեցնելու է զայն աշակերտաց. անանկ հայկաբանութեան դասատուներ ունինք, որ ոսկեդարու կամ բուն հայերէն այսինքն՝ թարգման

չաց լեզուն՝ լեզուն անկումէն մինչեւ իննեւտասներորդ դարու ազաւազ լեզուն ճշդելու եւ զանազանելու կարողութիւնը չունին, ձգենք իննեւտասներորդ դարու այս ազաւազ լեզուն բուն թարգմանչաց կամ ոսկեդարու լեզուն կարծենին եւ գտնէ երկու տող բուն հայերէն գրելու կարողութիւն չունենալին: Ճշմարիտը խօսելով՝ այսչափ հայկաբանութեան դասատուներուն մէջէն հազիւ 2—3 հոգի կը գտնուի հայկաբան կոչուելու:

Հիմա դանք անաչառ քննութեանց:

Լրագիր ընթերցող ազգայինք անշուշտ պիտի նկատեն, որ տարին գտնէ 5—6 անգամ իւրաքանչիւր լրագրաց էջեր քննութեանց նկարագրութիւններ կամ ծանուցումներ ընել ստիպուած են կամ կընեն. սակայն այս քննութիւնները անաչառ են չենք կրնար ըսել. որովհետեւ քննութիւն մը անաչառ ըլլալու համար հրաւիրեալ քննիչները ոչ վարժապետ ըլլալու են եւ ոչ ալ զայն քննիչները հրաւիրողք դասատու վարժապետներն ըլլալու են: Աթէ ասանկ ըլլայ՝ այսինքն քննիչները վարժապետներն ըլլան, ինչպէս յայտնի է, քննիչներուն տուած վկայութիւնը աւելի կողմնակցութիւն է, քան որչափ անաչառութիւն, եւ քանի որ արդի ընթացքը այս է, խիղճերնիս երբեք չներէր ըսելու կամ կարօրէն հաւատալու թէ՛ քննութիւններն անաչառ են:

Նը յուսանք որ ինչ ըսել ուղեւիւս կրցանք բացատրել:

Ուրեմն ինչ կերպով աղէկ կրնայ հասկցուիլ թէ այս ինչ վարժարանի աշակերտները յառաջագէ՞ծ՝ եւ դասատուները հմուտ ու աշխատաւոր են, որով եղած քննութիւնը անաչառ ըլլայ, հետեւեալ կերպով ըլլալու է:

Վարժանաց տնօրէնութեան կողմէն եւ քաղաքաց միջոցաւ ծանուցում ըլլալ

լու է որ այս ինչ օր, այս ինչ թաղի վարժարանին, այս ինչ ուսման տարեկան հարցաքննութիւնը պիտի ըլլայ, ուր ազատ են իւրաքանչիւր աստիճանի հմուտ անձինք ազատութեամբ գալու եւ անաչառ քննելու:

Մենք այս յօդուածը աւելի ազգին շահը նկատելով հրատարակեցինք, քան որչափ այլեւայլ դիտումներ ունենալով:

Ամսոյս 21 կիրակի օրը Սալմա Թումբուքի թաղին դպրոցին մէջ բաւական մէծ վէճ մը տեղի ունեցաւ:

Ելերնուս անձկութիւնը չներելուն՝ չենք ուղեր նոյն օրը դպրոցին մէջ պատահած անյօքնակարագրութիւնն ընել հոս, սակայն սկիզբէն ի վեր միայն մտադրեալ ենք, որ բարեկարգութեան օրինակութեան եւ յառաջող իմութեան դէմ արգելքներ յարուցանելու համար խեղճ եւ միտմիտ հասարակութիւնը հրապարակութեանց ձեռք խաղալիք եղած է: Բնածնու դասն փորձը քանիցս տեսած ու պատմութեանց մէջ ալ կարդացած ենք:

Ահա այս կարգէն էր Սալմա Թումբուքի թաղին դպրոցին մէջ պատահածն ալ:

Այս եղելութիւնը հետեւեալ կերպով պատմուած է մեզի:

«Ազգային Սահմանադրութեան գործադիր յանձնաժողովոյ յատուկ հրապարակմանը կիրակի օրը յիշեալ դպրոցը ներկայ եղան Արժանապատիւ Տ. Բարթոլիէոս վարժապետն ու Հիւնքեալ պէյիւնտիւն Տ. Յօհաննէս պատուարժան քահանան, Պաշտու թաղականութեն 2—3 հոգի, ուր ներկայ էին նաեւ Գործադիր յանձնաժողովէն ալ 2—3 պատուական անձինք:

Գպրոցին սրահը լեցող խօսուն բաղմութիւնը թեւադիրներնուն տուած դա

սին համեմատ՝ յանկարծ ոտքի ելլելով՝ յիշեալ վարդապետին եւ քահանային անվայել եւ պատուոյ դպչելիք խօսքեր ուղղել, մինչեւ զանոնք դանակով ծելու սպառնալիքներ ալ ընելով :

Կը ցուխմբ արդարեւ Սալմա Թոմրուդի թաղեցւոյ այդ մասին եպերեթի գործքին վրայ, որ իրաւումք չեն դիտեր եղեր ազգին եւ թաղին օգտին համար անխնայ աշխատող Արժ. Հիւնքեարպէյէնտիւնի պատիւը պաշտպանել, յարգել զայն եւ մեծարել, եւս եւ թաղին Արժ. քարոզիչը :

Ստուգիւ նախատիւնք անոնց՝ որ ազգին բարերարներն ու անոր օգտին համար անձնուիրութեամբ աշխատողներուն արժանի եղած յարգանքը չեն ընծայեր :

Ինչպէս յայտնի է բաւական ժամանակէ՛ ի վեր Պալատու թաղին մէջ գարշաց մը շինուելու համար պէտք եղած հրամանը ստանալու կ'աշխատուէր : Առատաբու թաղայեցի շնորհիւ հրամանը ստացուեցաւ և շինութիւնն ալ արդէն սկսաւ յաւաք երթալ. սակայն կը տեսնենք որ այսմանսին պէտք եղած նպաստը չըսենք կը զրանայ Արդոյ հասարակութիւնը՝ որ ամեն պարագայի մէջ իւր առատաձեռնութիւնը յայտնած է : Բայց ժամանակին ստորագրանքը չընեւելուն համար է կարծենք, որ ազգոյ ազգայինք կը դժկամակին իրենց յօժարակամ նպաստներն ընելու :

Այս դժկամակութիւնը ժամանակին պարագաներուն հայ՝ լով որչափ որ օրինաւոր է, սակայն գործոյն փափկութիւնը մէկ կողմէն չընելելուն և միւս կողմանէ անհրաժեշտ հարկը տեսնուելուն պարտաւոր կը գտնենք Արդոյ հասարակութիւնը այս պարագային մէջ և կը յորդորենք որ չզրկուին իրենց կարողութեանը չափ մէկ մէկ յօժարակամ նպաստ շնորհելու :

Ուստի մինչեւ հիմա իրենց նպաստը շնորհող պատուական անձանց՝ իբրեւ ազգային անհատ և իբրեւ ազգին բերանը, մեր խորին շնորհակալութիւնը կը մատուցանենք, և քաջայայտ ենք որ միւս ազգայինք ալ մասնակից պիտի ըլլան այս բարեպաշտական և ազգասիրական գործոյն :

Յաւօք սրտի կը ըսենք որ Պալատ թաղեցիներէն ոմանք ազգային 75 դրոշ տարեկան տուրքը տալու դժկամակելէ զատ՝ Թաղական խորհրդոյ կողմանէ գրուած նամակները ներկայացնողներուն ալ անպատեհ վարմունքներ կը գործածեն եղեր. սակայն չենք գիտեր թէ ինչ նկատմամբ է ասանկ կրնեն :

Այս 75 դրոշ ընդհանուր տրոց գումարը ազգին պիտոյիցը համար պիտի գործածուի. ազգը այսօր բարեկարգուելու համար շատ գումարներու կարօտ է. բայց երբոր հարուստը զրանայ, ազքաւոր չտայ, հասարակութիւնը մերժէ, ան ատեն ազգը ինչպէս կրնայ բարեկարգուիլ. աս անկարելի է, վասն զի մեր ազգը ոչ թաղաւորութիւն ունի, և ոչ ալ թաղաւորական դանձ՝ մեր ազգը ինչ որ ունի, զայն կազմող անհատներն ունին, եթէ զայն կազմող անհատները տալու ըլլան, ան ատեն ազգն ալ պիտի ունենայ, իսկ եթէ ոչ՝ ուսկից ունենայ :

Թաղաւորութիւն ունեցող ազգին անհատներն անգամ իրենց վիճակին նըկատմամբ տարեկան չափաւոր տուրք մը կուտան ազգին :

Հոս մեր Արդոյ հասարակութիւնը իրաւունք մ'ունի ըսելու թէ շատ տուինք բայց փոխարէն կամ զրօ տեսանք կամ տուածնուս մէկ չորրորդը հազիւ. այդ մենք ալ կը վկայենք որ ասանկէ, սակայն ասկէ ետքիւն համար այս գանգատը պիտի չունենանք, վասն զի ըստ Սահմանադրութեան՝ մոից և ելից հաշիւը

ընդհանուրէ պիտի ներկայացուի . ուստի իւրաքանչիւր ազգային իր կամքը ազգին ներկայացնելու և իւր ազգային անհատական իրաւունքը ապահովելու համար թող փութայ ժամառաջ 73 դրշ . տարեկան ընդհանուր տուրքը վճարելու , որով ազգային երեսփոխանութիւնը կազմուելով՝ ազգային օրինաւոր վարչութիւնն ալ հաստատուի :

Իսկ եթէ այն մարդը կարողութիւն չունի հիմա 73 դուրուշ վճարելու , կըրնայ իր թաղին թաղական խորհուրդին ներկայանալով՝ մինչև ո՞ր ատեն վճարելուն համար ստորագրութիւն մը տալ , որ աղատ է միանգամայն և Սահմանադրութեան գործադիր յանձնաժողովոյ որոշմամբն իրաւութիւն ունի ասանկ ընելու :

Կէցցէ՛ն որ և իցէ Բարեկարգ Դպրոցներու

Էջ Խառնող Հայ Կապառնի

Կէցցէ՛ն Ճշմարիտ Կայրենասէր Բարերարք

« Դո՛ւք էք աշխարհի լոյսը , քաղաք մը որ լեռան վրայ կեցած է չընար պահուիլ ու ճրագը չեն վառեր և գնէր դրուանի տակ . հապա աշտա նակի վայ , և լոյս կուտայ բոլոր տանը մէջ եղողներուն : Ընոնք թող լուսաւորէ ձեր լոյսը մարդոց առաջին՝ որ տեսնեն ձեր բարի գործքերը ու փառաւորեն ձեր Հայրը որ երկինքն է :

ՅՈՒՆՍ ԿԱԶՈՒՐՆԵՐ

Անդուդ բարերարի մը , Պիլան , Մարաշ , Զէյթուն , Հաճին , Կուրուն եւ Մալաթիայի դպրոց եւ ընթերցարանաց ձրինուիրած հինգ օրինակ փարիզ սրատուական լրագրին համար , ամեն տեղէ ինչ եւ լցէ , բայց Հաճինէն ստացուած շնորհակալութեան նամակը ամեն ճշմարիտ ազգասէրներուն համակրութեանը արժանի տեսնուելուն համար՝ փութացանք Ս . Սաղիսայ վանուց արժանապատիւ Միսրան Ս . Հարց Գիրմանիկի դպրոցին նուիրած մէկ արկղ դրեանց շնորհակալութեամբը եւ մեր խոնարհ առաջարկութեամբը հանդերձ՝ նամակ մի խրկել մեծարել սպասուական լրագրին՝ վասն հրատարակութիւնն :

Թէպէտ դժբաղդարար նորա հրատարակուիլը դեռ տեսնալու պատիւը չունեցանք ալ նէ , ուշ չմնալու համար՝ կշտապենք մեր ծայնը բարձրացնելով աւետել . ամեն անոնց՝ որ կը ցանկան դաւառական Հայոց մտաց մշակութիւնը , եւ շանդահարէ բոլոր անոնք որ մասնաւոր ջանք մը ունին Հայ հասարակութիւնը միշտ տգիտութեամբ մթան մէջ թողելու :

Թող ներուի մեզի որ չեմք ուզեր ընթերցանութիւնը ժողովուրդի մը վրայ ինչ ազդեցութիւն ունենալը տրամաբանելու աս տեղ , նախ որ մեր տկար կարողութենէն վեր է . եւ հետեւապէս ալ միշտ կը քարոզուի ասիկայ մեր անանջներուն , շնորհիւ ազգասէր հեղինակաց եւ գրագիտաց , չգիտցողները հրաւիրելով անմահ յիշատակաց արժանի եւ ազգիս բարերար Պ . Ն . Մ . Զօրայեանին աշխատասիրած ընթերցասիրութիւն անուն պատուական գրքուկը (ո՞ քանի օրինակ վաճառուեցաւ արդեօք , որ կրկին կրկին տը պազրուելու էր) խառնաւիրելու . ու դառնամք մեր ըսելիքին : Յաւալի սրտիւ տեսնելով ազգային կեդրոնին վրայ տիրած անհոգութիւնը եւ կեդրոնական վարչութիւնը գաւառականաց ծայնին ականջ գոցելը (կարդայ Արշալոյսին՝ դեռ թանաքը թաց 704րդ թիւով հրատարակուած Լէֆգոսեայէն գրքուած նամակը , եւ հիմա ամեն գաւառն ալ այնպէս եւ տակաւին վատթարադայն մեր յոյսը հիմնեցինք մասնաւոր բարերարաց եւ նոր սերունդին վրայ . ուրախ եմ ըսելու որ այսպիսի ալ չեւանք , ընդարձակագուցնող անցեալ շաբաթ Մէճմուսի ուղեալ նամակիս թողելով՝ համառօտ մը կըսեմ , Առաքելիբցի յարդի վաճառական մեծարդոյ Մահմուտի կարասուտ աղա Սաղաթիէլեանի շնորհած հինգ հարիւր առաջ դահեկանովը ծախու տունուած երեք կին օրինակ հարօլէտնի պատմութիւնները դեռ Գիրմանիկ , Զէյթուն , եւ Հաճին հասուցած չէինք որ բազմ ունեցանք ստանալու Խզմիրու Բրօքականտայի դպրոցին աշակերտ Սոսիկայի Ասլանեան ազնուատոհմ իրաջատուր եւ Աղաբէկեանց Գէորդ Դադայից ու Շահմէլիբեան ազնիւ Պ . Հայրապետին գրեալ նամակները , եւ ի կից նոցա՝ փարիզ տպուած փառակազմ Տէլմաքներէն երկու օրինակ ու այնքան ալ Հայոց համառօտ պատմութիւն , բողձամբ որ աւելորդ համար

ուիր՝ եթէ անոնց (նամակները) անպակաս
հարեւոյն հոս :

« Մեծաւ ուրախութեամբ ընկալանք ձեր
սիրանիչ նամակը . անկեղծաբար կըսենք
որ արժանի չենք ան գովեստներուն՝ զորս
ձեր նամակին մէջ չարեր էք մեզի համար :
Վասն զի ինչուան այս օրս տակաւին ազգօ-
գութ ծառայութիւն չի կրցանք ընել Ազգին
... ապահով եմք որ եթէ . . . Ազգեր-
նուս բարեացը վրայ խորհողներ եւ աշխա-
տողներ հետզհետէ շատնան . անշուշտ Տաճ-
կաստանի ներսի գաւառներուն Հայ բը-
նակցաց մտային լուսաւորութիւնն սրտածառ
պիտի ըլլան ուսմուտը եւ գիտութիւնը
ծաղկեցնելով անոնց մէջ, վասն զի արդէն
բաւական աղեկ ճանչուած է որ առանց
լուսաւորութեան ազգին մէջ բան մը յառաջ
չերթար, առ այժմ դժբաղդաբար այսպիսի
անձեր խիստ ֆիշէն եւ ահա այս է պատ-
ճառը որ ազգովին յառաջագիտութիւն կը
պակսի մեր մէջ : Յոյսերնիս մեծ է հա-
խախտման վրայ, որ թշուառ ազգեր-
նուս վիճակին վրայ գթութեամբ պիտի
նայի, եւ զայն իւր արժանաւոր վիճակին
պիտի հասցունէ : Այն գթութեան արժա-
նի Հայերը, որոնք վերջերս կրած հարստա-
հարութիւններս վնաս ըրոր աշխարհի ծա-
նօթացան եւ մարդկութեան գթասիրու-
թիւնը իրենց վրայ դառնուցին, եթէ կըր-
թութեամբ, ուսմամբ, լուսաւորուին, կըր-
նան ապագային մէջ բարեբանիկ ըլլալ-
ազգասէրք անոնց ժողովրդական յառաջա-
գիտութեանը համար որ եւ իցէ օգնութիւն
ներ անշուշտ սրտաւ չպիտի ընեն . . .
ըստ ձեր խնդրոյ երեք հոտ աշխարհաբառ
Տէլէմաք գաղղիական վտառայով խրկեցինք
առ ձեզ որ Գիրմանիկի . Չէյթունի եւ Հա-
ճինի ընթերցարանաց հասցունէք, շատ ցաւ
եղաւ մեզ որ վերոյիշեալ գրքերէն գտաւ ու-
րիշ կարեւոր գրքեր չկրցեր էինք խրկել
առ այժմ դպրոցի մէջ գտնուելովն այս-
չափին ձեռնհաս եղանք բայց . ժամանակին
ձեռքերնուս եկածը ընել այժմէն կը խոս-
տանամք . ահաւասիկ այն անձոնց անուն-
ները, որոնք բարեհաճեցան սոյն գրքերը
գնելու համար դրամական նպաստ շնորհ-
ելու, Էրեւանի Տիպէրեան ֆոնդը 10 :
Ալանեան եղբայրք ֆո . 20 : Ատրմար Սա-

» վալանեան ֆո . 5 : Գասպար Շահումեան
» ֆո . 10 : Գումար ֆո . քառասուն եւ երեք :

» Իզմիր 6 յուլիս

1863

Խաչատուր Ալանեան :

Դեր + Ալանեանց Ազգեկեան :

(Մատչեալը հետեւեալ թուով է)

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՐ ԻՎ . ՊՕԼԻՍ

(Շարունակութիւնն է վերջ : Տես Բէ . 23

Ահա հոս կը վերջանայ ամեն բան եւ
կարծեմք թէ այս կերպով ընտրուած
յանձնաժողով մը նորէն կամ անձանք
անուանելը անտեղի է եւ ոչ ալ ինքնա-
հաւանութիւն կը համարուի . եւ միտն-
գամայն կը յորդորեմք որ այդ յանձնաժո-
ղովը զինք օրինաւոր ճանչցնել տալու զի-
տաւորութեամբ ի զուր չաշխատի, վասն
զի ետքը ասոր ծայրը ամօթալից կատակի
մը կ'ըլլէ ու իրեն յանգրտութիւնը ան-
պատիժ չթողուիր :

Առ այժմ խօսքերնիս վերջացնելով կը
բաղձանք որ օրինաւոր ժողով մը կաղ-
մուելուն նոր խնամակալաց ընտրու-
թեան մասին արժանաւոր անձանց քը-
ուէ տրուի . որպէս զի պետք եղածները
աղէկ կերպով անօրինաւոր եւ վախճան մը
տրուի այն ապարդիւն վէճերու ու դժ-
տուութեանց որոնց հետեւանքը դառն է եւ
ինատակար . մեր դժբաղդ ազգին մէջ
մինչեւ ցարդ շատ տեսակ ընկերութիւն-
ներ եկած են զանազան նպատակներով
կազմուած . բայց ցաւալի է որ շատերը
անհետացած են սոյն օրինակ թշնամու-
թեանց եւ ճշէ եւ անբիշ կատաղութեան
զոհուելով . թէ եւ չեմք կրնար ըսել որ ա-
նոնք ամէնքն ալ միեւնոյն կարեւորութիւ-
նը ունէին . վասն զի ընկերութիւնները
ազգի մը յառաջագիտութեան պատճառ-
ները կը սեպուին ըստ որում անոնց մէջ
գիտաւորաբար երկու կարեւոր կետեր կը
նկատուին, առաջինն՝ նպատակի օգտակա-

ընթացին՝ որ մտախոհ ընտրութեամբ կորոշուի. երկրորդ՝ անոր անմիջական գործադրութիւնը և՛ ասոնք պէտք է ընդհանուրի հաւանութեամբ հիմնուած օրէնքի մը սահմանին տակ փակուած ըլլան. որովհետեւ օրէնքը ինչպէս ուրիշ ձեռնարկութեանց՝ նոյնպէս ընկերութիւններու հաստատութեան անդրդուելի խարխիւն է. ամէն եղծմունքներ ու անկարգութիւններ կարգիլէ և ներքին վեճերու էական պատճառները կը բառնայ.

Հոս այս առթիւ կը փութամք՝ մեր անկեղծ զգացմունքները նուիրել Հայկազեան բարենպաստակ ընկերութեան որ վերոյիշեալ ընթացքով կը յաւաքաղիմէ, և որուն բարիքները՝ իր վայելէ այս օր համազգի մանկիսին. և վստահ ենք որ Ռստումասիրաց ընկերութիւնն ալ ազգայնոց ձեռնտուութենէն քաջալերուած և հայթայթած փոքրիկ գումարը իւր օգտակար նպատակին ծառայեցնելով՝ նոյն արժանաւորութիւնը ու բազում կունենայ.

Բարեւոյ Կ. ԹԵԼԵԱՆ

Պ. Բարձրագոյն Թեմայի այս ըսածներէն՝ ինչպէս յայտնի կը տեսնուի, ընկերութեան պատուոյն և Պ. Ատենապետի դէմ բաւական վիրաւորումներ և անպատուութիւններ եղած են և թէ Պ. Ատենապետը ամենայն անձնուիրութեամբ աշխատած է ընկերութեան օգտին համար, սակայն եթէ ներուր մեզ կողմէր հոս երկու խօսք ընել:

Պատմութիւնները ինչպէս որ կը յույնեն, աղբի մը նմանման պատճառները զանազան են. բայց սակայն ասոնց ամենէն սկիներէն աղբի մը ներքին անմիաբանութիւնն է. կարի կը զարմանանք մեր ազգայնիներուն՝ որ իւրաքանչիւրն ալ ազգասէր տիպաբար կը կրեն ու ամենուրեք ազգասիրութիւն կը քարոզեն. բայց և այնպէս շատ անգամ իրենց մէջ անմիաբան են. չենք գիտեր թէ ազգասիրութիւն ըսելով մեր ազգայնիք վե-

րացեալ բառի մը լոկ յեղեղումը կիմանան արդեօք:

Մենք մեր ազգին սրդի վիճակը շատ գէշ կը գտնենք, այս գէշութենէն ազատելու համար՝ ազգին մէջ եղած այլեւայլ շահերը իրար միացնելու ենք:

Ի Լ Տ Ե Կ Ո Ն Տ Ա

Տես թիւ 22

ՅԻՄԱՆ. Բառասունը՝ չորս տարի է որ այս պաշտօնին մէջն եմ, դէռ եւ ոչ ընծայ մը ընդունած եմ, ուստի՝ կը ներեք ձեր ոսկիներն ալ չեմ կրնար ընդունիլ, այրի եմ, երեք զաւակ ունիմ, երեքն ալ ինծի կարօտ չեն. եւ այս պաշտօնիս մէջ վատակածս ինծի շատ է քիչ չէ: Եթէ բարերարութիւն ընել կուզէք, եւ ձեզի կերպը կը յույնեմ: Չեզ այս բանտին մէջ քանի մը տեղ տանիմ, ուր թեթեւ յանգանքներու համար՝ խիստ հօրերու բռնութեամբ բանտարկուած դեռահաս աղջիկներ պիտի տեսնէք, որոնք իմ օգնութենէն ուրիշ միջոցաւ թիւն չ'ունին: Անոնց ըրէք ձեր օգնութիւնը, տէր, անոնք մարդասիրութեան ու կարեցութեան արժանի են, քան զի աշխարհիս վրայ հօրմէն մերժուած ու բանտարկութեան թշուառութեանը՝ սղբոյ եւ սրտասուաց մատնուած աղջիկ զաւակն մը թշուառ մարդ չկայ: Եթեմ, տեսնեմ, աղջիկդ արթնցած է (Իւրէկոյնային տեսեալէ ետեւ):

ՄԱՐ. Ի՛նչ խօսքեր, ի՛նչ զգացում, եւ ի՛նչ աղիւսութեամբ կը խօսի: Մարդկային նկատումներ, վշտացեալ անձնասիրութիւն, պատուոյ ամբարշտուան եւ բռնաւոր ձայնը, միամօր աղջիկ զաւակ մը դէմ՝ զիս ի՛նչ անգթութեան մղեցիր: Այս տխուր բնակարանը տեսնելու պէս, աղջիկս իսպառ մերժելու մտքիս

յամառ հաստատութիւնը ինչպէս մէկէն անհետ եղաւ : Ամուսնոյս պատկերն անգամ այս սոսկալի պատերուն վրայ կախուած տեսնելը զիս կը դողացնէ, եւ կարծես թէ Խլտէկոնտային դէմ ըրած չափազանց խստութիւնս կը յանդիմանէ . (Կ'նի լալ) աննման Մաթիլտէ, դուն կենդանի չես, կատաղութիւնս, անգըթիւնս քեզ սպաննեցին, բայց անտանելի խղճի խայթեր ինէ քու մահուանդ վրէժն կ'առնեն . եւ մինչեւ գերեզման զիս պիտի տանջեն : (Էլեդանագրին խոլ աւուրի ճը Վրայ Էնիայ) :

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ

ԻՆՏԵԿՈՆՏԱ. ՖԻՆԱՆՑԻՍԿԱ ԿԵՆՏ :

ՖԻՆԱ. (Թուր Տաճ.) Եկուր որդեակ եկուր, քաջալերուէ, հայրդ քեզ տեսնել կ'փափուքի :

ԻՆՏ. (Գլուխը խոնարհեցողաժ, և աչքերը գետնէն ճրանկեագային խոլէն Էնիայ) չորս տարի ետքը . . . ան . . . :

ՖԻՆԱ. Ահաւասիկ, տէր . . . աղջիկդ . . . :

ՄԱՐ. (Ուր Էլէլէ, Խլտէկոնտային Վրայ Էնիայի, ան Ռիչընդ որ Խլտէկոնտա աւուրէնէր անոր նայելու էր վերջէ : Երէտէն աւաստի էր պալ էր ցնցողին . և երէտէն աւաստի էր յայնով էր Էնիայ : Մարգիդը զարնածի պէս խոլի աւուրին Վրայ Էնիայ, բայց աղջկան էր նայի : Խլտէկոնտան երեսը յետոնէրուն Ռիչըլէ ծածկէ : ճրանկեագային երէտէն Ռիչըլէ նայած, ցաւալեցունեան Դէմոն էր Դիտէ : Բիչ ճը Լոն-Էնիայ) :

ԻՆՏ. (Աւանդին) Որչափ նիհարցեր, որչափ տկարցեր է :

ՄԱՐ. (Աւանդին հաղիւս աւ Էլէլէ Էնիայ) Թշուառ զաւակ որչափ փոխուեր է . . . Ո՛վ կրնայ ըսել թէ Խլտէկոնտան է :

ՖԻՆԱ. Խլտէկոնտա, աղջիկս, մի վախնար, քեզի փառ ընելու համար եկած չէ . . . հայրդ է . . . դուն ալ տէր

աղջկանդ ողբալի վիճակը տես, կարեկից եղիր, զաւակդ է, մխլթարէ . . . Իրարու վատահ եղիք . . . Աստուած իմ դուն իմ եռանդուն աղօթքներուս ձայնը լսեցիր (Դուրս Էլէլէ) :

(Շարունակէլէ)

ԾԱՆՈՒՅՄՈՒՆՔ

ՄԻՎԻՅՈ ԲԵԼԼԻՔՈ

ԲԱՆՏՔ ԻՄ

ԹԱՐԳՄԱՆ ԵՍՑ

ՄԵԾԱՐԳՈՑ ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱ Ս. ԻԹԻԻՃԵԱՆ

Սկզբի Բէլլիքո խալաղւոյն այս ընտիր գործը՝ որ զմայելով կը կարգան լեզուագէտք անոր բնագիրը, Մասիս պատուական լրագրոյ Մեծարգոյ Խմբագիրը գեղեցիկ ու գողտր հայերէն աշխարհբառի թարգմանեց :

Աս գեղեցիկ գրքին մէջի վեհ իմաստներն ու բարոյական սկզբունքները շատ մեծ օգուտներ ունին Հայ բանասիրաց եւ թէ ամէն աստիճանի մարդոց եւ պատանեկաց կրնայ շատ օգտակար ըլլալ : Կը ծախուի Մերձանը գրավաճառ Մարգարեան Յարութիւն աղային խանութը եւ բոլոր Հայ գրավաճառացքով : Գին 20 դր :

Կը ծանուցանենք արգոյ հասարակութեան որ Վիէնայի Մխլթարեանց տպարանէն ելած ուսումնական գրքերը կը գտնուին օրագրոյս գրասենեակը :

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԻՆԱՍ Մ. ՀԱՅԵ ԳՍՓԱՄՍՃԵԱՆ
ԵՒ

ՏԵՐԵՆՈՒԹԵԱՄԲ

Գ. ԲՈՐԹՈՒԲԱՂԵԱՆԻ

Ե. ԳՈՂԻՄ ԻՄԱՄ ԴԱՂԻ ԽԱՆ